Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Freudenthal, A. O.

Upplysningar om Rågö- och Wichterpalmålet i Estland. 1875

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

Herr Professor Carl Säve
högaktningsv. vänskapsfullt
från
förf.

(Per) Brinkert
för
Dem

UPPLYSNINGAR

OM

RÅGÖ- OCH WICHTERPALMÅLET

I

ESTLAND

AF

A. O. FREUDENTHAL,

UNIVERSITETSDOCENT.

(Aftryck ur Finska Vetenskapssocietetens „Bidrag" hft. 24)

HELSINGFORS,

Finska Litteratur-Sällskapets tryckeri

1875.

Tillhör
MUSEI BIBLIOTEK
GÖTEBORG

UPPLYSNINGAR

OM

RÅGÖ- OCH WICHTERPALMÅLET

I

ESTLAND

AF

A. O. FREUDENTHAL.

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

§ 1. Utanför Estlands nordvestra kust i bugten vid Baltischport ligga de båda af svenskar bebodda Rågöarna (Stor- och Lill-Rågö) samt på den del af fasta landet, som utgör bugtens södra strand, godset Wichterpal, hvilket förutom den forna byn af samma namn omfattar åtskilliga andra byar dels svenska, dels estniska. I det af C. Russwurm utgifna förtjänstfulla arbetet *Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehstlands und auf Runö* tr. i Reval 1855, 2 voll., nämnas dessa (th. I s. 143) och enligt de af samme författare meddelade folkmängdstabellerne utgjorde år 1850 den svenska befolkningen

	mank.	*kvinnk.*	*summa*
på Stor-Rågö	106	135	241
på Lill-Rågö	74	107	181
i Wichterpal	170	180	350

altså tillsamman 772 personer.

Antalet af dem, hvilka tala den svenska dialekt, hvarmed jag i det följande skall sysselsätta mig, är således icke stort, men de många för den nordiske språkforskaren högst intressanta egendomligheter, som utmärka den och af hvilka åtskilliga hafva urgamla anor, löna väl den möda jag nedlagt på studiet af denna lilla folkhops modersmål; dess utom har det särskildt för mig varit tilldragande genom sin tämligen nära slägtskap med svenska allmogemålet i Nyland. Någon närmare förvandtskap har jag därimot icke funnit

det ega med dialekterne i de trakter af Sverige (Roslagen och Uppsalanäjden), hvarifrån Rågö- och Wichterpalboarne själfve uppgifva sig härstamma, jfr Russwurm a. a. th. I s. 40.[1]) Det må dock märkas, att någon utförligare monografi öfver Upplandsmålet ännu icke finnes, utan är fortfarande en af J. E. Wahlström år 1848 utgifven liten akademisk afhandling „*Uplandsdialekten*“ den enda källan till kunskap om detta svenska landsmål.

Materialet, som utgör föremål för undersökningen å efterföljande blad, lemnades sistlidne höst (1874) af Rågöbönderne Tomas Stenberg eller Punder och Adam Blomqvist samt Wichterpalbonden Johan Fulkan, hvilke under några dygn lågo med sin båt i Helsingfors hamn. Språkexamen med dem anställdes hufvudsakligen af studenterne Herman Vendell och Ivar Othman, blott till någon ringa del af mig, och jag begagnar tillfället att här tacka desse mine medarbetare för deras beredvillighet att till mig öfverlemna sina anteckningar. Tidens korthet i förening med examinandernes ovana, svårighet att fatta samt (i synnerhet i början) misstro till våra afsigter gjorde, att det insamlade materialet blef alt för knapt, men så ofullständiga än de upplysningar äro, hvilka jag nu kan lemna, har jag dock trott mig böra offentliggöra dem, emedan de, som jag vågar hoppas, likväl redogöra för målets hufvudsakligaste egendomligheter. Kanske jag framledes får tid och tillfälle att fylla hvad som brister.

---

[1]) Sägnen att Rågöarna fått sin befolkning från Roslagen meddelades också mig och mine medhjälpare (se här ofvan). Därifrån hade „3 par“ anländt och gifvit sina efterkommande för all framtid den föreskriften att ingå äktenskap endast sins imellan, men aldrig förbinda sig med esterne, — ett bud, som än i dag lär med stor samvetsgrannhet åtlydas.

Ljudlära.

Aksent och Kvantitet.

§ 2. Den låga tonen (accentus gravis), som karaktäriserar svenskan i Sverige samt de flesta af Finlands svenska allmogemål (Österbottens, Ålands, Egentliga Finlands och vestligaste Nylands), finnes lika litet i Rågö-Wichterpalmålet, som i Nylands tre östliga härads dialekter; äfven den gotländska betoningen skall härmed ega mycken likhet d. v. s. acutus är förherskande.

§ 3. *Kvantiteten* i det mål, hvarmed jag här sysselsätter mig, närmar sig vida mera till fornnordiskans än till nysvenskans, enkanneligen genom förekomsten af kort vokal framför kort (enkel) konsonant samt lång vokal framför lång (dubbel) konsonant (nämligen i stamstafvelser). Båda dessa kvantitetsförhållanden saknas i svenskan nu för tiden, men voro alldeles vanliga i fornspråket. I min afhandling *Om svenska allmogemålet i Nyland* (Helsingfors 1870) har jag sid. 44 ff. och sid. 77, 80 och 99 redogjort för de liknande företeelserna i nyländskan och jag åtnöjer mig här med att dit hänvisa i förhoppning att till frågans belysning kunna lemna utförligare bidrag i ett annat snart färdigt arbete. Här är dock stället att påpeka en företeelse i målets kvantitetslagar, som i afseende å vokallängden är af genomgripande vigt, nämligen att målet i *enstafviga* nomina och verb icke tål kort vokal framför enkel konsonant, utan förvandlar den till motsvarande lång, därigenom alldeles skiljande sig från fornspråket och den på dess ståndpunkt kvar varande nyländskan t. ex. låk (lock, fn. och nyl. lok), næt (nät, fn. och nyl. net), skæp (skepp, fn. och nyl. skip), bár (bar *præt. ind.*, fn. och nyl. bar), skár (skar, fn. och nyl. skar). Men blir ordet flerstafvigt genom bifogad ändelse, återfår

vokalen sin ursprungliga längd, ss. lokir, nätir *(plur.)*, skäpi *(best. f.)*; likaså äro stamvokalerne i de nämda verbens infinitiv- och supin-former korta (bära, skuri). Undantag göra: vokalen *ö*, hvilken icke plägar förlängas i nämda ställning, t. ex. myö*l* Wi. (mjöl), siö*l* *s.* (själ, phoca), siö*l* *vb.* Wi. (sälja), smör (smör), yö*l* Wi. (öl) samt orden bu*l* (harfpinne) och sat (satt); det förtjänar kanske uppmärksamhet, att nära hälften af dessa undantagsord tillhöra Wichterpalmålet (= Wi.), ehuru eljes jämförelsevis få skiljaktigheter därur antecknats. Undantag af annan art äro Rågöordet kett, Wi. kitt (kött), komm *præt.* af kuma (komma, fsv. kuma l. koma), hvilkas motsvarigheter i fornspråket äro korta (fsv. kiöt, kom och likaså nyl. kyt, kom), men här förlängt icke, som vanligt, vokalen, utan slutljudande korta enkla) konsonanten.

Vokaler.

§ 4. *De enkla vokalerna* delar jag i *korta* och *långa* samt tecknar de förre

a, e, i, o, u, y, ä, ö

och de senare

á, é, í, ó, ú, ý, å, æ, ø.

Af dessa svarar det korta *u* mot både *ó* och *ú* bland de långa och *o* utmärker det korta självljud, som motsvarar det långa *å*-ljudet, se längre fram.

§ 5. **A.** 1) Målets korta a-ljud (a) motsvarar:

α) Svenska riksspråkets korta öppna *a* t. ex. ana (annat), sat (satt), sva*tt*er (svart).

β) Svenskans långa slutna *a*, men blott i två- eller flerstafviga ord i enlighet med den i § 3 framstälda regeln t. ex. fate (fatet), g*l*asi (rutan, glaset).

γ) Svenskans korta *å*, fsv. och fn. *a*, t. ex. langer (lång).

δ) Svenskans långa *å* t. ex. raw (segelrå), saw (så *subst.*).

2) Målets långa a-ljud (á) motsvarar:

α) Svenskans korta öppna *a* t. ex ánn (annan), bánd (band), fálda (falla), gránd (grand), hánd (hand), kálder (kall), lánd (land). Denna vokalförlängning framför konsonantförbindelserna *ld*, *nd* m. fl. är ganska allmän äfven i flere af Nylands och Österbottens svenska allmogemål samt i vissa af Sveriges dialekter.

β) Svenskans långa slutna *a* t. ex. fáger (lugn), fát Wi. (fat), g*l*ás (ruta, glas), jfr föreg. mom. 1, lit. β.

γ) Svenskans korta *å* t. ex. hálda Wi. (hålla).

δ) Svenskans långa *å* t. ex. gá (gå), há*d*er (hård).

§ 6. E. 1) Kort e-ljud är sällsynt i målet, tyckes det, nämligen i stamstafvelser, och ersättes af kort ä-ljud. Möjligen förekom det i orden bedi (bedja), brenna Wi. (brinna), kett, men i Wi. kitt (kött), vedr (vid, *prep.*) I vissa ändelser är det därimot vanligt (se formläran) och får då stundom ett mycket slutet, till *i* sig närmande ljud. Jfr Leffler: *Anteckningar om Västmanlands folkspråk* s. 5, Linder: *Om allmogemålet i S. Möre härad af Kalmar län* s. 3, Russwurm a. a. II s. 297. Äfven i några österbottniska socknar, i synnerhet Vörå, har jag gjort samma iakttagelse.

2) Målets långa e-ljud (é) motsvarar:

α) Svenska riksspråkets långa slutna *e* t. ex. bréer (bred). Detta torde dock vara ovanligt i målet, som hälst här använder tveljudet *äi*, fn. ei, se nedan.

β) Svenskans långa *i*, hvilket dock observerades blott i några pronomina ss. mé (mig), vé (vi) m. fl.

γ) Svenskans långa *ä*, likvisst funnet endast framför det supradentala *n*, svensk. *rn* t. ex. ié*n* (järn), ké*n*a (kärna), stié*n* (stjärna).

δ) Svenskans långa slutna eller öppna *ö*, icke blott då detta uppstått ur fornspråkets *œ* t. ex. brédr (bröder), grévst (gröfst), hén (höna), séki (söka), utan ofta äfven då motsvarande fornnordiska ord hafva *au* eller *ey* t. ex. bré Wi. (bröd), ér (öra), képman (köpman), réer (röd); jfr §§ 15 o. 16. I ordet fétr (fötter) motsvarar *é* visserligen *kort ö* i nysvenskan, men i fornspråket var vokalen lång (fn. fœtr). I Borgådialekten i Nyland svarar likaledes *é* mot svenska riksspråkets långa *ö* (se min anf. afh. s. 23) äfvensom i Delsbomålet i Helsingland (se *Uppränning till grammatik för Delsbomålet* utg. af Helsinglands fornminnessällskap s. 7).

§ 7. **I.** 1) Målets korta i-ljud (i) motsvarar:

α) Svenska riksspråkets korta *e* t. ex. viku (vecka, fsv. och fn. vika).

β) Svenskans långa *e* t. ex. gripa (handtag på byttlock), ilaker (elak), vita (veta), sigä*l* (segel). I dessa ord har fornspråket äfvenledes kort i-ljud.

γ) Svenskans korta *i* t. ex. fingr (finger), kimm (kim). k*l*ipp (klippa *subst.)*, tiggiar Wi. (tiggare).

δ) Svenskans långa *i* i supinum af vissa starka verb t. ex. biti Wi. (bitit), skriki (skrikit). Äfven häri öfverensstämmer målet med fornspråket bättre än med nysvenskan.

ε) Svenskans halfvokal *j* t. ex. liús (ljus *s.)*, siú (sju), tiokkt (tjokt), tiú (tjuf). Likaså i vissa österbottniska socknar samt i dalskan och gotländskan. Om de båda sist nämda se Säve: *De starka verben i dalskan och gotländskan* s. 11. — Jfr § 21 nedan.

ζ) Svenskans korta öppna *u* t. ex. iti *prep.* (uti), lign (lugn).

η) Svenskans korta *y* t. ex. biggi (bygga), bikser (byxor), firiti (fyrtio), iks (yxa), lika*l* (nyckel), miki (mycket), sistr (syster), stikk (stycke), tist (tyst). På samma

sätt i Borgå och Delsbo, se de i föregående § lit. *δ* citerade afhandlingarna öfver dessa socknars mål s. 32 och s. 6. Äfvenså på Island, Färöarna, i vissa delar af Norge (jfr Aasen: *Norsk Grammatik* sidd. 21 f.). Redan i fornspråket växla desse vokaler ej sällan.

ϑ) Svenskans långa *ä* t. ex. ita (äta), þlia (släde); i fornnordiskan hafva båda dessa ord kort *e* i stamstafvelsen och i mösogotiskan har det förra *i*, så ock i nyländska svenskan.

ι) Svenskans korta *ö* t. ex. biri (börja), finstr (fönster), kitt Wi. (kött), mig*l*äs (mögla), miss (mössa). Nysvenskans *ö* har här mest uppstått af äldre *y*, hvarför vi nu egentligen blott återfinna samma lag, som nyss belystes genom de under lit. *η* anförda exemplen.

κ) Svenskans långa *ö* t. ex. firi (före *prep.*, fsv. fyri, firi), stiväl (stöfvel).

2) Målets långa i-ljud (í) motsvarar;

α) Svenska riksspråkets korta *e* t. ex. sídd (sett *supin.* af se). Jfr lit. *γ*.

β) Svenskans långa slutna *e* t. ex. sí (se).

γ) Svenskans korta *i* t. ex. bídd (bidde), kwítt (hvitt), jfr fn. hvítt. I nysvenskan förkortas vokalen framför den förlängda (fördubblade) konsonanten, men så var i allmänhet ej fallet i fornspråket och målet visar här sin ålderdomliga art likasom nyländskan och de flesta af Österbottens svenska dialekter, hvilka hafva samma lag. Jfr § 3.

δ) Svenskans långa *i* t. ex. knív Wi. (knif), lí (lie), shvín (svin), skíd (lös reling på båt; sv. skida, fn. skíd är samma ord).

ε) Svenskans korta *y* t. ex. bíss (sv. bys *gen.* af by uttalas med kort vokal i talesättet *till byss)*, nítt (nytt); jfr lit. *γ*.

ζ) Svenskans långa *y* t. ex. bí (by), fír (fyra), grín (gryn). På samma sätt i Borgå och Delsbo målen jfr nyss citerade afhandlingar öfver dessa mål s. 19 och s. 6 samt Russwurm II s. 297.

§ 8. **O**. 1) Det korta slutna o-ljudet, hvarom se Rydqvist: *Svenska språkets lagar* bd IV s. 199, tyckes saknas i detta mål likasom i de flesta af Finlands svenska dialekter. Det ersättes antingen af *ó* (långt o-ljud) eller af *u*, om hvars uttal se § 9. Den i svensk skrift till tecken för det korta o-ljudet använda bokstafven *o* brukas där äfven till utmärkande af det (ursprungligen) korta å-ljudet i t. ex. *son*, *konung*, men då denne bokstaf förekommer i dialektord anförda i denna uppsats, nytjas han uteslutande såsom tecken för det sist nämda, d. ä. det korta å-ljudet, se § 11, mom. 1.

2) Målets långa slutna o-ljud (ó) motsvarar:

α) Svenskans korta slutna *o* i enlighet med den § 7, mom. 2, lit. γ nämde lag t. ex. bódd (bodde), tródd (trott).

β) Svenskans långa slutna *o* t. ex. fót (fot), ión (hjon), kó*n* (korn), pó*t* (port), skió*t* (skjorta).

γ) Svenskans korta *u* t. ex. ón (ugn), nyl. och östb. ún.

δ) Svenskans långa slutna *u* t. ex. dódd (dugde). Ursprungligen är stamvokalen i detta ord kort *u* och uppkomsten af målets *ó* är här, likasom i nyss anförda ord ón, att förklara som en verkan af den språklag, på hvilken Russwurm i sitt anf. arb. II s. 296 fäster uppmärksamhet: „gedehnt werden namentlich solche Sylben, in welchen einige Consonanten ausgefallen sind". Härpå flere exempel i det följande.

ε) Svenskans långa *å* t. ex. fó*l* (fågel), i Kronoby i Österbotten fú*l*. Stamvokalen är egentligen kort.

ζ) Svenskans korta *ö* t. ex. hóld Wi. (höll). I detta ord torde man genom jämförelse med andra svenska dialek-

ters huld få taga för gifvet att *ó* är en i enlighet med den § 5, mom. 2, lit. *α* framhållna språklagen uppkommen förlängning af *u* eller *o*, jfr Rågö foll, *præt.* af fálda (falla).

η) Svenskans långa *ö* såväl det slutna som öppna t. ex. bió*n* (björn), sió (sjö, fn. sjór).

§ 9. **U**. 1) Målets korta u-ljud (u) är icke det samma som svenska riksspråkets korta *u*, utan vida öppnare än detta och hällre jämförligt med danskans och tyskans *u*, engelskans *oo* i t. ex. *foot*, franskans *ou* i t. ex. *outre*. Detta u-ljud beskrifves af Sundevall i hans afhandling *Om fonetiska bokstäfver* (intagen i Svenska Vetenskaps Akademiens handlingar för år 1855) och återfinnes bland hans Cl. III, *labiales*, under n:o 4. Svenskans korta u-ljud, (som alls icke förekommer i detta mål och ej häller i de flesta af de svenska dialekterna i Finland), anser Sundevall vara mellanljud till *ö*, hvadan det af honom hänföres till den fjärde klassen innehållande *mixtæ* eller orena vokaler. — I det mål, hvarmed jag här sysselsätter mig, har det korta *u* ett ganska stort område och motsvarar:

α) Svenskans långa *a* t. ex. drugi (dragit).

β) Svenskans korta *i* t. ex. tu*l*i (tilja).

γ) Svenskans korta slutna *o* t. ex. ukse (oxe).

δ) Svenskans långa slutna *o* t. ex. buskapp (boskap), nukk (nog), trufaster (stark).

ε) Svenskans korta öppna *o* t. ex. gutt (godt). Detta ord bildar i målet, likasom i fornspråket, undantag från den § 7, mom. 2, lit. *γ* framstälda ljudlag.

ζ) Svenskans korta *u* t. ex. bundi (bundit), hustr (hustru), tull (årtull).

η) Svenskans långa *u*, där detta uppstått af kort vokal i fornspråket, t. ex. f*l*ugi (flugit), f*l*uti (flutit), huvi (hufvud), shtuvi (stuga).

ϑ) Svenskans korta *y*, hvarpå jag dock kan anföra blott det enda exemplet stugg (stygg), ty vanligen motsvaras detta ljud af målets korta *i*, § 7, 1, *η*.

ι) Svenskans långa å-ljud, som än tecknas med *o* än med *å* jfr Rydqvist Sv. Spr. L. bd IV s. 198. T. ex. kunu (kvinna, jfr kona), skua (skåda), sua (sofva), truda (tråda, trampa); äfven fornspråket har här kort vokal.

2) Målets långa u-ljud (ú) motsvarar:

α) Svenskans långa slutna *u* t. ex. liúser (ljus), skrú (skruf), súrer (sur), tiú (tjuf).

β) Svenskans långa *y* t. ex. f*l*ú (flyga), f*l*út (flyta), äug-brún (ögon-bryn). Sammaledes i vissa österbottniska mål och i några trakter af Vestergötland, ja, redan i fornsvenskan och i isländskan, se Rydqvists nyss anförda arbete bd IV s. 75. Men oftast torde i Rågö-Wichterpaldialekten likasom i Borgå det långa *y* ersättas af långt *i* enl. § 7, mom. 2, lit. *ζ*.

§ 10. **Y**. 1) Det korta y-ljudet är ovanligt i målet; visserligen förekommer det (såsom det tyckes mera i Wichterpal än på Rågö), men ersättes vanligen af *i*, någon gång af *u* eller *ö*. Det motsvarar på Rågö svenska riksspråkets *u* (kort eller långt) t. ex. mynn (mun), yndi (under), hyvi, äfven huvi (hufvud) och i Wichterpal svenskans korta *o*-ljud (slutet eller öppet) t. ex. gytt, Rågö gutt (godt), spytt (spott), yst (ost).

2) Det långa y-ljudet torde därimot alls icke finnas i målet, utan ersättes vanligen af långt *i*, stundom af långt *u*, se ofvan.

§ 11. **Å**. 1) Målets korta å-ljud (tecknadt o) motsvarar:

α) Svenskans långa *a*, då detta ursprungligen är kort, t. ex. boda (bada), hona (hane), hova (hafva), roka (raka), stoka (stake), to*l*a (tala), tow (taga), tvoga (tvage).

β) Svenskans korta *e* t. ex. tom (dem).

γ) Svenskans korta öppna *o* t. ex. go*l*v (golf), loki (locket), mori (morgon), shto*l*p (dörrpost).

δ) Svenskans korta *u* t. ex. kodd (kudde), sprond (sprund), trobeter (trubbig). Dessa bägge korta självljud utbytas ofta mot hvarandra äfven i fornspråket, se Rydqvist anf. arb. bd IV s. 61 f. och s. 71 f. Likaledes är i Nylands svenska allmogemål detta ljudskifte ett af de vanligaste, se min afh. öfver Nylandsmålet s. 28 f.

ε) Svenskans långa *å* t. ex. to (då). Detta ord förändrar ofta äfven i svenskan sin vokallängd.

ζ) Svenskans korta *ö* t. ex. foll (föll), sondreter (söndrig).

2) Målets långa å-ljud (å) motsvarar:

α) Svenskans korta *a* t. ex. nåt (natt), som också i fornnordiskan hade långt å-ljud: nátt.

β) Svenskans långa *a* t. ex. bån (barn). Detta ord, likasom *flarn, garn, skarn,* tyckes i de flesta svenska dialekter på denna sidan Östersjön vara underkastadt denna sammandragning.

γ) Svenskans korta öppna *o* t. ex. låk (lock), men därimot loki (locket), jfr § 3.

δ) Svenskans långa öppna *o* t. ex. såv (sof, *præt.*).

ε) Svenskans långa *u* t. ex. gå*l* (gult).

ζ) Svenskans långa *å* t. ex. sårer (sår *adj.*), å*d*er (årder).

§ 12. **Ä.** 1) Målets korta ä-ljud (ä) motsvarar:

α) Svenska riksspråkets långa *a*, då detta ursprungligen är kort t. ex. dräga (draga), häku (haka). Oftast nytjar dock målet i detta fall *o* jfr föreg. §, mom. 1, lit. *α*.

β) Svenskans korta *e* t. ex. bäti (bettet), skäpi (skeppet), se § 3.

γ) Svenskans långa *i* t. ex. gäva (gifva) fn. gefa.

δ) Svenskans långa *å* t. ex. läta, läti Wi. (låta, låtit).

ε) Svenskans korta *ä* t. ex. kväld (kväll), läpp (läpp), nätr (nätter), tändr Wi. (tänder), ägg (ägg), ä*tt*er (ärter).

ζ) Svenskans långa *ä* t. ex. läka (läka), näti (nätet), säga, Wi. säi (säga).

η) Svenskans långa *ö* t. ex. gära (göra, fn. gera), hälánd (höland, äng).

2) Målets långa ä-ljud (tecknadt æ) motsvarar:

α) Svenskans korta *a* t. ex. knæp (knapp *subst.)* jfr *ags.* cnæp.

β) Svenskans korta *e* t. ex. bæt (bett), skæp (skepp), trætti (trettio). Men i bestämda formen och i pluralis återkommer den ursprungliga korta vokalen: bäti, skäpi, bätir, skäpir, jfr § 3.

γ) Svenskans långa *å* t. ex. b*l*æsa Wi. (blåsa) jfr *dan.* blæse, *got.* blesan.

δ) Svenskans långa *ä* t. ex. næt (nät), sæt (stol, säte), træ (trä), ærand (sak).

§ 13. **Ö**. 1) Det korta ö-ljudet (ö) ersättes i målet ofta af kort *i* (se § 7, mom. 1, lit. ι), men då det någon gång nytjas, så motsvarar det:

α) Svenskans korta *y* t. ex. söstr, men äfven sistr (syster); jfr svenska uttalet *tjörka* af *kyrka* samt *ömsa* fsv. ymsa, *önska* fsv. ynska, *öppen* fsv. ypin, *öfver* fsv. yvir, m. fl.

β) Svenskans korta *ä* t. ex. iö*l*p (hjälpa), stiö*l*p (stjälpa), ö*l*g (älg, hjort). Detta tyckes mest ega rum framför *l* med efterföljande konsonant, likasom uti nyländskan, se min afh. om allmogemålet i Nyland s. 33. Äfven i svenska Österbotten har jag funnit denna ljudöfvergång i flere socknar.

γ) Svenskans långa *ä* t. ex. siö*l* (själ, phoca), stiö*l*a

(stjäla). Utan tvifvel äro dessa svenska ord i anseende till stamvokalens ursprungliga längd jämförliga med de under lit. β uppräknade, hvilket visas af isl. *selr*, *stela* och den i dylika fall så forntrogna nyländska dialekten, hvarest bägge uppträda med kort stamvokal.

δ) Svenskans långa *ö* t. ex. myö*l* Wi. (mjöl), smör (smör), öggva (öga). Se § 3.

2) Målets långa ö-ljud (tecknadt ø) är sällsynt och ersättes oftast af *é* (jfr § 6, mom. 2, lit. δ) eller diftong (jfr §§ 15 o. 16). Annars motsvarar det:

α) Svenskans långa *u* t. ex. nø (nu); sammaledes i några österbottniska mål.

β) Svenskans långa *ä* t. ex. hø*l* (häl).

γ) Svenskans långa *ö* t. ex. kiø*l* (köl), lørdast (i lördags).

---

§ 14. *Diftonger.* Med undantag af runspråket karaktäriseras fornsvenskan i förhållande till fornnorskan genom frånvaran af diftonger och samma väsentliga olikhet förefinnes ännu i dag imellan flertalet af de svenska allmogemålen och de norska. Men några svenska dialekter gifvas, hvilka tvärtom utmärka sig genom rikedom på *gamla* tveljud[2]), och bland dem framstå i synnerhet såsom i detta afseende fullt jämförliga med „fornnordiskan" de svenska munarterna på östra sidan om hafvet: de estländska, nyländska och österbottniska. Äfven i Åbo läns svenska allmogemål finnas diftonger, men om dem saknar jag ännu nödig kännedom.

På Rågö och i Wichterpal nytjas två äkta diftonger nämligen äi, som motsvarar både ei och ey samt någon gång

---

[2]) Kändt är, att en mängd diftonger af nyare upphof förekommer i flere af Sveriges allmogemål i synnerhet de södra landskapens.

au i fornnordiskan (nyl. ei och öi), samt äu (bör uttalas som det skrifs, ej som tyskt äu), hvilket motsvarar fornnordiskt au, nyl. öu.

§ 15. Diftongen äi ljuder i Estlands öfriga svenska munarter ai, en ursprungligare ljudförbindelse, som äfven återfinnes på Gotland, i Vesterbotten och flerestädes[3]), samt motsvarar:

α) Svenska riksspråkets långa slutna *e*, fn. *ei*, runskr. *ai*, t. ex. ar'bäit (arbete), bäin (ben, fn. bein), bäit Wi. (bet *præt. ind.*, fn. beit), äig, äiji (egen, fn. eiginn), äild (eld), häiler (hel, fn. heill), skräik (skrek, *norsk dial.* skreik), täig (teg, fn. teigr), väit (vet, fn. veit).

β) Svenska riksspråkets *ö*, långt eller kort, fn. *ey*, *au*, t. ex. äik (ök, häst, fn. eykr), gräit (gröt, fn. grautr), häi (hö, fn. hey), häis (ösa, fn. ausa), träitter (trött, fn. preyttr).

§ 16. Diftongen äu torde annanstädes i Estland ljuda au, hvilket förklarar Russwurms yttrande i anf. arb. § 404, 1 „durchgehens au, zuweilen äu", åtminstone nytjade våre sagesmän aldrig au. Mot äu svarar svenska riksspråkets *ö*, fn. och runskr. *au*, t. ex. b*l*äuter (blöt, fn. blautr), bäuner (bönor, fn. baunir), f*l*äu (flög, fn. flaug), f*l*äut (flöt, fn. flaut), häustkár (öskar, fn. austker), läuser (lös, fn. lauss), äugbrún (ögonbryn, fn. auga-brún), äug-stäin (ögonsten, fn. auga-steinn).

Anm. Så vidt de relativt få ord, som vi ur Wichterpalmålet erhöllo, tillåta att döma, tyckas där (likasom i Sjundeå i Nyland, Petalaks i Österbotten) de nyare tveljuden ié, uå och yö (Sj. o. Pet. yø) vara vanliga. Äfven i Runösvenskan i Lifland återfinnas liknande enligt Ekman: *Beskrifning*

[3]) Jag har i min afhandling om svenska allmogemålet i Nyland sidd. 40, 41 och 43 lemnat en jämförande framställning af de nordiska tveljudens nuvarande uttal.

om Runö s. 63. — Följande exempel på dessa diftongers förekomst i Wichterpalmålet antecknades: kiép (köpa), gruåta (gråta), spuån (slef, *Runö* spuan, *fn.* spánn, *eng.* spoon), myö***l*** (mjöl), yö***l*** (öl). Äfven öi motsvarande ei i akt togs i Wichterpalordet köim (hvem, *Nuckö* höim) och enligt Russwurm är denna diftong i öfriga estländsk-svenska munarter jämte ai vanlig motsvarighet till ei (a. a. th. II sidd. 299 och 302).

Konsonanter.

§ 17. Af **D**-ljudet finnas i målet två slag: *d* (dentalt) och ***d*** (supradentalt). Det förra, som enligt Russwurm § 405, 3 i Nuckö och Worms ofta bortfaller mellan två vokaler, visar äfven här spår af samma benägenhet t. ex. biúer Wi. (bjuder), bréer (bred), réer (röd), þlia (släde); oftare står det dock kvar och tyckes då stundom antaga det svaga aspirerade ljud, som i fornspråket tecknades med ð. — Det senare, ***d***-ljudet (clusilis lenis i Sundevalls klass III, supradentales, jfr Leffler: *Om konsonantljuden i de svenska allmogemålen* s. 24 f., fysiol. beskrifn. i *Bidrag till svenska språkets ljudlära* af J. A. A. s. 20) motsvarar här svenska riksspråkets *rd*, men ej så vidt jag kunnat finna dess *ld*, t. ex. bó***d*** Wi. (bord), gå***d*** (gård), hæ***d*** (skuldra), ió***d*** (jord), å***d*** (*præt.* af äri: ärja).

§ 18. **F** nytjas i målet i st. f. *p* framför böjningsändelsens *t* t. ex. iö***l***ft (hjälpte), kiéft Wi. (köpte), skarft (skarpt), stiö***l***ft (stjälpt), þläft (släpt).

Troligen såsom följd af tyskt inflytande står *f* i främmande ord i st. f. *v* t. ex. fä***s***t (verst); en af våre sagesmän hette Fulkán, förmodligen = Vulkán, (från Wichterpal).

§ 19. **G** uttalas alltid likasom i mellersta Nyland och

på Gotland hårdt äfven framför lena vokaler[4]) t. ex. gikk (gick), gimen l. ginom (genom), gissna (gistna), gäva (gifva). Ett undantag gör ordet diús (fiskmås); det motsvarar utan tvifvel svenska riksspråkets *fiskljuse* och utgör i sin mon ett bevis för den etymologiska riktigheten af skrifsättet *fiskagiusen*, som förekommer i Gustaf I:s bibel, jfr *Svenska akademiens ordlista* s. 68 och Rydqvist Sv. Spr. L. bd V sid. 257.

G står stundom för riksspråkets *v* t. ex. lóg (kryssa, lofva), men också eger någon gång ett motsatt förhållande rum, så att *v* står för *g* t. ex. shtuvi (stuga). Denna nära frändskap mellan de två medljuden visar sig i alla germaniska språk och dialekter (delvis är för den samma redogjordt i min afh. om Nylandsmålet sid. 58) och äfven i andra språk, se t. ex. Richert: *Bidrag till läran om de konsonantiska ljudlagarna* s. 56, 262 o. fl. Om förbindelsen af *g* och *w*, som i målet ofta förekommer, skall nedan talas (§ 29 lit. *α*).

Slutljudande *g* efter vokal bortfaller ofta t. ex. já (jag), mé (mig), dó Wi. (dog), dró (drog), fläu (flög), tó (tog).

I konsonantförbindelserna *lg* och *rg*, där det allmänna svenska talspråket utbytt *g* mot *j*, behålles det af målet likasom af flere andra dialekter, altså t. ex. ölg (älg), varg (varg), icke ölj, varj. Likaledes höres *g* tydligt i konsonantförbindelsen *ng*, som i svenskan öfvergått till ett enkelt ljud; så t. ex. uttalas langer (lång), käln g (käring, hustru), vrang (vrang) som langger, käln gg, vrangg. På samma sätt bibehåller *g* sitt vanliga hårda ljud framför *n*, ehuru det i talsvenskan öfvergått till *ng:* lign (lugn) uttalas således som

---

[4]) Om detta uråldriga uttal af *g* se Säve: *Upplysningar om Dalmålet och Dalallmogens folklynne* s. 286 (i Tidskrift för literatur, Uppsala 1852).

liggn; likaså i nyländskan, isländskan, norska folkspråket m. fl. Jfr Leffler: *Om konsonantljuden* s. 56.

§ 20. **H** framför *v*, som i nysvenskan är stumt, men i fornspråket uttalades med aspiration, öfvergår i målet till *k*, likasom i nyländskan, nerpesmålet i Österbotten, de flesta norska landsmål m. fl. hvarjämte *v* uttalas som eng. *w* t. ex. kwa (hvad), kwann, kwa*tt* (hvar, hvart *pron.)*, kwasser (hvass), kwíter (hvit). Därimot är målet likt svenskan däri, att *h* framför *j* förstummas. Att det i denna ställning skulle öfvergå till hväsljud såsom Russwurm § 405 uppgifver vara fallet på Dagö samt i Wichterpal och Rågö, kunde jag ej finna utom i ordet shiær (här *adv.)*. Tvärtom förblef det stumt t. ex. i följande ord, som antecknades: iä*tt* (hjärta Rwm: s'jerta), iö*l*p (hjälpa, Rwm: s'jölpa). Troligen gäller därför Russwurms observation blott Dagö.

I början af ord bortfaller *h* någon gång t. ex. ann (han), ár (har), men tillsättes oftare, där det ej borde finnas t. ex. häis (ösa), häustkár (öskar), horka (orka). Om man så vill, kan man häri se ett bevis för sanningen af den i § 1 nämda sägnen om invandring från Roslagen. Dock återfinnes detta bruk i många andra både äldre och nyare språk och dialekter; Rydqvist redogör utförligen för det samma i Svenska akademiens Handlingar del. 39 s. 149 ff. jfr därom äfven Leffler: *Anteckn. om Västmanlands folkspråk* s. 12.

§ 21. **J** ljuder i målet städse vokaliskt, såsom redan ofvan § 7, mom. 1, lit. ε antyddes. Jfr om denna öfvergång Rydqvist Sv. Spr. L. bd IV s. 53 ff. o. fl:st. Äfven i konsonantförbindelserna *skj* och *stj*, hvilka i det svenska talspråket antagit ett enkelt ljud *(sch*-ljudet), har målet *i* i st. f. *j*, hvadan t. ex. följande ord uttalas alldeles som de här skrifvas: skió*t* (skjorta), skiærer (blank, skär, fsv. skiær), stié*n* (stjärna), stiö*l*p (stjälpa). Likaså upplöses konsonantför-

bindelsen *gj*, som i svenskan öfvergått till enkelt j-ljud, uti *g* + *i*. Angående inskjutandet af *gi* mellan långt *í* och vokal, se nedan § 29 lit. *a*.

§ 22. **K** uttalas alltid hårdt äfven framför lena vokaler, i likhet med hvad som nyss sades om *g*, t. ex. ké*n*a (kärna), képman (köpman), kett, kitt Wi. (kött), kimm (kim), kiö*l* (köl fsv. kiöl), kä*l*d (käril), kä*l*ng (käring), säkkin (säcken). Äfven om *s* föregår *k*, bibehåller detta senare sitt självständiga hårda ljud också framför len vokal t. ex. skíd (lösreling på båt), skinn (skinn), skæp (skepp), skära (skära *vb.*), skäru (skära *subst.*).

K framför *t* öfvergår till *h (ch)*, likasom i Terijärvimålet i Österbotten, t. ex. gäva aht upa, Wi. (gifva akt uppå), ilaht (elakt), þlaht (slakta).

§ 23. **L.** Två slags *L*-ljud finnas i målet, nämligen det vanliga dentala *l* och det supradentala s. k. tjocka *l*, om hvars fysiologiska beskrifning se J. A. A:s ofvan citerade *Bidrag till svenska språkets ljudlära* s. 18. Om det förra är intet annat att säga, än att det likasom i det hvardagliga svenska talspråket bortkastas i ett par småord (ska, ti) samt att nysvenskans assimilerade *ll* i målet plägar upplösas till *ld*, framför hvilken ljudförbindelse vokalen oftast förlänges, t. ex. fálda (falla, dan. falde), hálda (hålla, fsv. o. fn. halda), kálder (kall, fsv. kalder, fn. kaldr), kväld (kväll fsv. qvæld, fn. kveld), tiéld (täcke, fsv. tiald, fn. tjald).

Det tjocka *l* (det supradentala ljudet i Sundevalls klass IX, lingvales) finnes i de flesta svenska allmogemål, så ock här. För dess förekomst och bruk redogör Leffler utförligt i sin ofvan citerade afhandling *Om konsonantljuden* s. 38 f., dit jag åtnöjer mig att hänvisa. Af de fall han uppräknar, då *l*-ljudet förekommer, utgår dock för Rågö-Wichterpal målet *rd* = *l*, hvilket aldrig inträffar, hvarimot bör tilläggas, att

l kan höras i slutljud och i midljud, då vokal följer äfven därefter, ej blott efter lång vokal, utan ock efter kort. Uddljudande *l* (Lefflers mom. 5) fans icke i de af oss upptecknade orden. — Exx. b*l*íster (hvissla), b*l*ó (blod), bu*l* (harfpinne), fó*l* Wi. (fågel), gá*l*er (gammal), g*l*ás (fönsterruta), go*l*v (golf), ha*l*v (half), hankä*l* (vante), hö*l*, hö*l*i (hvem), hø*l* (häl), iö*l*p (hjälpa), ka*l*v (kalf på not), kiö*l* (köl), k*l*ipp (klippa *s.*), ko*l*kr (hvilken), kä*l*ng (käring), lika*l* (nyckel), myö*l* Wi. (mjöl), må*l* (språk), mö*l*k Wi. (mjölk), naga*l* (nagel), nagä*l* (spik), p*l*ít (spisel), rakä*l* (slem), shto*l*p (dörrpost), sigä*l* (segel), siö*l* (phoca), to*l*in (sådan), tu*l*i (tilja), täk*l*ing (sparf), u*l*ämpt (svan), vammä*l* (vadmal), vä*l*ng (välling), yö*l* Wi. (öl), äpä*l* (äple), ö*l*g (älg).

§ 24. **M** utöfvar en assimilerande verkan på föregående *d* och på följande *n*, t. ex vammä*l* (vadmal), svemm (sömn), svemmeter (sömnig). Flere exx. saknas.

§ 25. **N** bortkastas någon gång i slutljud t. ex. hu (hon), men äfven hun, assimilerar ett följande *d* t. ex. tann Wi. (tand) och assimileras af ett följande *k* eller *t* t. ex. siúkki (sjunkit), itt (intet); någon allmän regel kan dock icke stödjas på dessa enstaka exempel.

Mot *d* svarar ett supradentalt *n*-ljud (beskrifvet af J. A. A. *Sve. Ljudl.* s. 20, af Sundevall i ofvan cit. afh. *Om fonetiska bokstäfver* omtaladt såsom nasalljud i kl. III supradentales; Leffler redogör för dess förekomst i afh. *Om konsonantljuden* s. 24 ff.). I det mål, som här afhandlas, motsvarar det svenska skriftspråkets *rn* t. ex. bió*n* (björn), ié*n* (järn), kó*n* (korn), stié*n* (stjärna), men ej, så vidt de af oss upptecknade orden tillåta att döma, *ln* såsom i vissa andra dialekter.

Något mouilleradt *l*, (hvilket Russwurm omnämner § 403), hörde vi icke.

§ 26. **R** har oftast i målet sitt vanliga dentala ljud, men i några ord förekom tydligen (efter kort *a*) ett skorrande uttal däraf, som bäst kan efterliknas genom att uttala R mellan gomseglet och tungroten, hvadan vi här utan tvifvel hafva det af Sundevall bland darrljuden (tremulæ kl. X) beskrifna postpalatina *r*-ljudet (*r* scanicum), en företeelse, som står i strid med denne författares *(Om fonet. bokst.* s. 56) uttalade förmodan, att „näppeligen mera än *ett r*-ljud förekommer i hvarje dialekt". De ord, i hvilka detta *r* (här tecknadt r') i akt togs, voro: ar'bäit (arbete), har'w (harf), þlar'w (slarfva), var'mer (varm). I alla föregicks således r'-ljudet af vokalen *a*.

§ 27. Af hväsljud (sibilæ, Sundevalls kl. VIII) finnas i målet:

1. Det vanliga dentala rena *s*.

2. Det starka supradentala *sch*-ljudet, här tecknadt *sh*, det förekommer dock icke på samma sätt, som i svenska skriftspråket, hvarest detta ljud tecknas än *sj* (målets *si*, jfr § 7, mom. 1, lit. ε), än *sk* (målets *s* + *k*, jfr § 22), *skj* (målets *s* + *k* + *i*, jfr § 21), *stj* (målets s + *t* + *i*, § 21), utan motsvarar svenskans *s* framför *t* eller *v* i uddljud t. ex. shtávr (staf), shto*l*þ (dörrpost), shtuvi (stuga), shvín (svin), shvänsk (svensk). Ehuru öfvergången af *s* till *sh* i dessa ställningar finnes i flere andra svenska allmogemål (t. ex. i vissa österbottniska munarter, i N. Ångermanlands, i Smålands, i Bohusläns, Hallands, Skånes, Blekinges), så är jag dock tveksam om icke dess förekomst *här* får tillskrifvas tysk inflytelse, emedan den är ytterst oregelbunden och kanske i de flesta fall icke eger rum, ja, i samma ord än fans, än icke, hvilket tyckes antyda en främmande inverkan,

som söker arbeta sig upp i strid mot det för målet egna och ursprungliga, som icke lätt låter sig förkväfvas. — Äfven det motsvarande svaga *sch*-ljudet (rysk. ж) upptager Russwurm och möjligt är att detta någon gång nytjades af våre sagesmän i st. f. det förra, men dels voro observationerna för få, dels gäller sist nämde författares yttrande: „die Übergänge hiebei sind unmerklich und die Abweichungen gross".

3. Ett annat supradentalt starkt hväsljud *s*, som Sundevall icke upptager, men som beskrifves af J. A. A. i hans förut cit. afh. s. 20 och hvarom Leffler utförligare ordar i sin afh. *Om konsonantlj.* s. 32 ff. Detta förekommer i målet oftast som ersättningsljud för svenskans *rs*, men ock någon gång för *ls*, t. ex. á*s*ída (smdr. af ára sída: på andra sidan), bö*s*t (*metathesis:* bröst), fo*s*ta-ón (ugn, som eldas blott för värmens skull), fä*s*t (verst, $^1/_{10}$ sv. mil), ha*ss* (hals).

4. Ett på gränsen mellan sibilæ och dentales stående ljud, som nästan, om ej helt och hållet, sammanfaller med det starka perspirerade ljudet i Sundevalls kl. II, dentales. Det ersätter i målet svenska riksspråkets *s* framför *l* och dess frambringande beskrifves af J. A. A. (*Sve. Ljudl.* s. 19), som tecknar det Þ, hvilken fornnordiska bokstaf utmärkte detta ljud, engelskans *th*, och fördenskull äfven i denna uppsats må nytjas. Också Russwurm omtalar det: "*sh'* etwa wie das engl. *th*, besonders vor *l*". Det förekommer i flere svenska landsmål både i Sverige och Finland (i synnerhet i Österbotten, hvarom annanstädes) såväl uddljudande som ini orden och det mål, hvarom här är fråga, eger det i bägge ställningarna, t. ex. liþler (liten fsv. lisl), þlaht (slakta), þlia (släde), þlokna Wi. (slockna), þläpp (släppa).

§ 28. Af **T**-ljudet finnas i målet två slag:

1. Det allmänna dentala *t*, hvilket dock i ändelser ofta bortkastas eller utbytes mot *d* (se formläran), men stundom ock tillsättes efter *s* i slutet af ord, t. ex. bándist (bands, *præt. ind. pass.)*, lørdast (i lördags), morist (i morse); jfr svenskans *eljes-t*, *medels-t*, *tillfylles-t*, o. d.

2. Det supradentala ***t*** (clusilis fortis i Sundevalls kl. III, supradentales). För dess fysiologiska beskrifning hänvisar jag till J. A. A. sid. 21, och Leffler: *Om konsonantlj.* s. 24 ff. lemnar en redogörelse för dess förekomst i målen, hvartill kan läggas, att det likasom de öfriga supradentala ljuden är allmänt i de svenska munarterna i Österbotten. Följande exempel antecknades på dess bruk i Rågö-Wichterpal målet, där det ersätter svenskans *rt*, någon gång dess *lt:* bo***tt*** (bort, *adv.)*, gå***t*** (gult), iä***tt*** (hjärta), kwa***tt*** (hvart, *pron.)*, pó***t*** (port), skió***t*** (skjorta), stó***t*** (stort), sú***t*** (surt), sva***tt***er (svart), tä***tt***il (till dess), ä***tt***er (ärter).

§ 29. 1. **V** bortfaller efter vokal i slutet af ord t. ex. skrú (skruf), tiú (tjuf), eller öfvergår till *g* (§ 19) eller till *w*.

2. **W**, det svaga perspirerade ljudet i Sundevalls kl. I, labiales, förekommer i en mängd svenska landsmål, hvilka uppräknas af Leffler i sist anf. arb. s. 42. Om Rågö-Wichterpal målets *w* gäller hvad Rydqvist Sv. Spr. L. bd. IV s. 254 säger om dalskans: „mig förekommer dess *v*-anslag mera vokaliskt än det eng. *w*“ och Russwurm tecknar efter *k* i st. f. *w* rent af *u*, „weil man deutlich das *u* hört“ (th. II s. 298). Bland af Leffler l. c. uppräknade ställningar, i hvilka *w*-ljudet träffats, finnas här följande:

α) Efter *g* t. ex. bugwer (bor), f***l***ugwer (flyger), gugwer (god), ragwer (segelrår), sagwer (såar), togwer (tager), trugwer (tror). Detta *gw* inskjutes mellan stamvokalen och ändelsen i alla sådana ord, hvilkas stam ändas 1:o på långt *ó* eller *ú* (lika som *gv* i Färömålet, se *Ann. f.*

Nord. Oldkyndigh. o. Hist. för 1854, s. 254), hvilka då förkortas till *u*, t. ex. b*l*ugwin *best. form* af b*l*ó (blod), skrugwer *plur.* af skrú (skruf), eller 2:o på *w* och föregående vokal t. ex. togwer *præs.* af tow (taga). Men ändas stammen på långt *í*, inskjutes *gi* (jfr § 21) och *í* förkortas till *i* t. ex. bigier *præs.* af bí (bida), nigia, nigier *fem. sg. & pl.* af ní (ny), ligien *best. form* af lí (lie). Undantag göra biúer Wi. (ej biugwer) och skrígier (ej skrigier) af biúa (bjuda) och skrí (skria) samt sír af sí (se).

β) Efter *k*, om detta motsvarar nsv. och fn. *h* i förbindelsen *hv* i uddljud t. ex. kwa (hvad), kwasser (hvass), kwa*tt* (hvart, *pron.*), kwíter (hvit), annars ej t. ex. kväld (kväll).

γ) Efter *t* i ordet twár (tvär); det förtjänar kanske märkas, att *t* i detta ord öfvergått till *k* i andra dialekter.

δ) I slutljud efter vokal eller *r'* (det i § 26 omtalade skorrande r-ljudet) t. ex. aw (af), har'w (harf), low (låg *vb.*), raw (segelrå), saw (så *subst.*), sow (såg *vb.*), þlar'w (slarfva), tow (taga).

Formlära.

Verben.

§ 30. *Allmänna iakttagelser.* Likasom i nyländskan plägar i detta mål *infinitiv*-ändelsen *a* ej sällan bortkastas utan att såsom i vissa österbottniska och åbolänska munarter någon bestämd regel kan uppställas, enligt hvilken detta sker. Emedan aflednings-*i*, som nysvenskan ofta bortstött, i allmänhet bibehållits i målet, ändas en mängd verb i infinitivus på *i* såsom: bedi (fsv. biþia, nsv. bedja), biggi

(fsv. byggia, nsv. bygga), biri (fsv. byria, nsv. börja), déi (fsv. döia, nsv. dö), liggi (fsv. liggia, nsv. ligga), séki (fsv. sökia, nsv. söka), siti (fsv. sitia, nsv. sitta), tiggi (fsv. þiggia, nsv. tigga). — I *præsens indicativi* kvarstå ännu, (ehuru, såsom det tyckes, utdöende), olika ändelser för singularis och pluralis, nämligen *sing.* -er eller -r,[5]) *plur.* -a, t. ex. io*l*er (pratar) pl. io*l*a, läker (läker) pl. läka, hár (har) pl. hova. Detta är något i landsmålen ganska ovanligt, emedan de i allmänhet hunnit långt framom skriftsvenskan i formförenkling. — Den *passiva* formen undvikes hälst och ersättes genom omskrifning jfr Russwurm II s. 308. Då den någon gång nytjas, ändas dess infinitiv på *-äs* t. ex. bindäs (bindas), þläppäs (släppas), præs. ind. på *-is* eller *-s* t. ex. bindis (bindes), præt. ind. på *-ist* eller *-st* t. ex. bándist (bands), þlowst (slogs), supinum på *-ist* t. ex. bundist (bundits). I inf. och præs. ind. förekom icke ändelsen *-st* med eller utan bindevokal, hvarför jag äfven för detta mål vidhåller den åsigt om passiva ändelsen, som jag framstält i min afhandling om svenska allmogemålet i Nyland s. 81 anm. 2.

§ 31. *De starka verben* medhunno vi icke att ens något så när fullständigt förteckna, men den iakttagelsen gjordes, att somliga af dem öfvergått till svaga t. ex. biúa Wi. (bjuda), gruåta Wi. (gråta), stiö*l*a (stjäla). Då så få antecknades, afstår jag från att fördela dem på skilda klasser och låter dem fördenskull här följa i alfabetisk ordning.

---

[5]) Ändas stammen på *-l* (*l*) eller *r*, tillägges i sing. ingen ändelse t. ex. bær (bär), stiö*l* (stjäl) utom i fall verbet tillhör första svaga konjugationen och således ändelsens *e* egentligen står i st. f. *a* t. ex. to*l*er (talar).

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Bedi (bedja)	beder	bád, bá	bedi
Binda (binda)	binder	bánd	bundi
Bíta Wi. (bita)	bíter	bäit	biti
Biúd (bjuda)[6]	biúder	biäud	budi, bydi
Brenna Wi. (brinna)	brender	brann	brunni
Bära (bära)	bær	bár	buri, byri
Déi Wi. (dö)	déier	dó	déi
Drá Wi. (draga)	drár	dró	drái
Dräga Rå. (draga)	dräger	dró	drugi
Drikka Wi. (dricka)	drikker	drakk	drukki
Fálda (falla)	fálder	foll	fáldi
F*l*ú (flyga)	f*l*ugwer	f*l*äu	f*l*ugi[7])
F*l*út (flyta)	f*l*úter	f*l*äut	f*l*uti
Få (få)	får	fikk	fái
Gá (gå)	gár	gikk	gái
Gräva (gräfva)[8]	gräver	gróv	?
Gäva (gifva)	gäver	gáv	gävi
Hálda Wi. (hålla)	hálder	hóld	háldi
Ita (äta)	iter	åt	iti
Kuma (komma)	kumer	komm	kumi
Liggi (ligga)	ligger	low	liga
Läka (läka)	läker	lák	läki
Läta Wi. (låta)	läter	läit	läti
Sí (se)	sír	sow	sídd
Sink (sjunka)	sinker	sank	siunki, siúkki
Siti (sitta)	siter	sat	siti, sita
Skiúta Wi. (skjuta)	skiúter	skiäut	skiuti
Skrí (skria)	skrígier	skräi	skrigi
Skrík (skrika)	skríkier	skräik	skriki

[6]) Biú i Wichterpalmålet är svagt. — [7]) F*l*úi Wi. — [8]) Svagt i Wichterpal.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Skära (skära)	skær	skár	skuri, skyri
Smída (slå, kasta)	smíder	smäid	smidi
Stá (stå)	stár	stó	stái
Sua (sofva)	suer	såv	sui
Þlå (slå)	þlår	þlow	þlái
Tow (taga)	togwer	tó	tái.

§ 32. *De svaga verben* hafva i målet likasom i svenska riksspråket tre böjningssätt eller konjugationer.

a) *Första* svaga konjugationens verb tyckas vara de talrikaste, om jag får sluta af det förhållande, hvari de uppträda i anteckningarna. Præsens indicativi har i singularis ändelsen *-er*, icke som i svenskan *-ar*, och i pluralis finnes ändelsen *-a*. Præteritum indicativi & participii samt supinum ändas likaledes alla på *-a* och angående samma ändelse i infinitivus gäller hvad ofvan härom sades i allmänhet.

Förteckning på svaga verb af 1:sta konjugationen.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Biri (börja)	(biri?)	biria	biria
B*l*íster (hvissla)	b*l*ístrer	b*l*ístra	b*l*ístra
Boda (bada)	boder	boda	boda
Gissna (gistna)	gissner	gissna	gissna
Gruåta Wi. (gråta)	gruåter	gruåta	gruåta
Horka (orka)	horker	horka	horka
Härar Wi. (harkla)	härer	härа	härа
Io*l*a (prata)	io*l*er	io*l*a	io*l*a
Kóka (koka)	kóker	kóka	kóka
Lóg (kryssa)	lóger	lóga	lóga
Rak*l*a (harkla)	rak*l*er	rak*l*a	rak*l*a
Roka (raka)	roker	roka	roka

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Skua (skåda)	skuer	skua	skua
Spytt Wi. (spotta)	spytter	spytta	spytta
Þlaht (slakta)	þlahter	þlahta	þlahta
Þlokna (slockna)	þlokner	þlokna	þlokna
To*l*a Wi. (tala)	to*l*er	to*l*a	to*l*a
Truda (trampa)	truder	truda	truda.

b) *Andra* svaga konjugationens verb hafva i præteritum ind. och i supinum samt troligen äfven i præt. part. samma ändelse, nämligen antingen *-d* eller *-t*. Om infinitiven och præsens indicativi se ofvan.

Förteckning på svaga verb af 2:dra konjugationen.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Biggi (bygga)	bigier	bigd	bigd
B*l*æsa Wi. blåsa)	b*l*æser	b*l*æst	b*l*æst
Häis (ösa)	häiser	häist	häist
Iö*l*p (hjälpa)	iö*l*per	iö*l*ft	iö*l*ft
Kiép Wi. (köpa)	kiéper	kiéft	kiéft
Séki (söka)	séker	sékt	sékt
Siö*l* Wi. (sälja)	siö*l*	siö*l*d	siö*l*d
Stiö*l*a (stjäla)	stiö*l*	stiö*l*d	stiö*l*d
Stiö*l*p (stjälpa)	stiö*l*per	stiö*l*ft	stiö*l*ft
Säga Rå. (säga)	säger	sá	(sägi, sái?)
Säi Wi. (säga)	säier	sá	soga
Þläpp (släppa)	þläpper	þläft	þläft
Tiggi Wi. (tigga)	tigger	tigd	tigd
Ära (ärja)	ær	å*d*	å*d*.

c) *Tredje* svaga konjugationens verb hafva likaledes en gemensam ändelse för de bägge præterita och supinum nämligen *-dd*, framför hvilken den i alla dessa verb långa stamvokalen icke i målet förkortas likasom det i svenskan

brukas, jfr §§ 3 och 7, mom. 2, lit. *γ*. Angående infinitiven och præsens indicativi se ofvan.

Förteckning på svaga verb af 3:dje konjugationen.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Bí (bida)	bigier	bídd	bídd
Biú Wi. (bjuda)	biúer	biúdd	biúdd
Bó (värpa)	bugwer	bódd	bódd
Dua (duga)	duer	dódd	dódd[9])
Tró (tro)	trugwer	tródd	tródd.

§ 33. *Anomala verb*, som antecknats, äro följande:

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Hova (hafva)	hár *pl.* hova	háv	havi
Kuna (kunna)	kann	kund	kuna
—	ska	skull	—
Vara? (vara)	ä, järr[10]), *pl.* ära	vár	vái
Vili (vilja)	vil, *pl.* vila	vild	vila
Vita (veta)	veit	?	?

Substantiven.

§ 34. Den forna väsentliga skilnaden mellan stark och svag böjning hos substantiven är i målet försvunnen och har blott undantagsvis lemnat några otydliga spår af sin tillvara. I allmänhet kunde man framställa som regel, att maskulina och feminina ändas i obestämd pluralis på *-er*, neutra på *-ir* och att genitivändelsen för alla (för öfrigt högst sällan nytjad) är *-s*. De olika genera skola dock nu hvart för sig tagas i betraktande.

[9]) Angående detta verb se § 8, mom. 2, lit. *δ*. I Wi. är præs. dór.

[10]) Bägge formerna användas utan åtskilnad i Rågömålet; de motsvaras i Wichterpal af ér.

§ 35. *Maskulina* ändas i obestämd pluralis för det mesta på *-er*, några på *-ar*, utan att denna skiljaktighet beror på singularändelsen. Bland upptecknade substantiv masculini generis ändas 30 på *-er*, 12 på *-ar* och två (med öfvergångsljud i pluralis) på *-r*, nämligen bródr, pl. brédr (broder) och fót, pl. fétr (fot).

Bestämda formen i singularis bildas vanligen genom tillägg af *-n*, *-in*, men ändas obestämda formen på *-a* (en lemning af ordets forna svaga böjning), så utbytes i bestämd form detta *a* mot *-en*, *-n*. Om obestämda formen ändas på *-n*, så blir bestämda formen därmed lika. Bestämda formen i pluralis bildas genom att till stammen lägga ändelsen *-a*, undantagsvis genom att utbyta obestämda pluralens ändelse *-er* mot *-ena*, *-ar* mot *-ana*, några få förvandla *-er* till *-en*. De, som hafva öfvergångsljud i pluralis, bilda plurala bestämda formen genom tillägg af *-i* till den obestämda t. ex. brédr *best. fm* brédri, fétr *best. fm* fétri.

Förteckning på maskulina substantiv.

Bí (by), *best. fm* bín, *plur.* bíar, *best. fm* bíana.
Bió***n*** (björn), *best. fm* bió***n***, *plur.* bió***n***er, *best. fm* bió***n***en.
B***l***ó (blod), *best. fm* b***l***ugwin.
Bródr (broder), *best. fm* bródrn, *plur.* brédr, *best. fm* brédri.
Brók (väfruta), *best. fm* brókin, *plur.* brókar, *best. fm* brókana.
Dád (pappa).
Fó***l*** Wi. (fågel), *best. fm* fó***l***n, *plur.* fó***l***ar, *best. fm* fó***l***ana.
Fót (fot), *best. fm* fótn, *plur.* fétr, *best. fm* fétri.
Fota (grythandtag), *best. fm* fotn, *plur.* foter, *best. fm* fota.
Gräit (gröt), *best. fm* gräitn, ? ?
Gripa (handtag), *best. fm* gripn, *plur.* griper, *best. fm* gripa.
Gå***d*** (gård), *best. fm* gå***d***n, *plur.* gå***d***er, *best. fm* gå***d***a (?)

Ha*ss* (hals), *best. fm* ha*ss*n, ? ?
Hona (hane), *best. fm* honen, ? ?
Hø*l* (häl), *best. fm* hø*l*n, *plur.* hø*l*ar, *best. fm* hø*l*ana.
Kask (skinnpäls), *best. fm* kaskin, *plur.* kasker, *best. fm* kaska.
Kiø*l* (köl), *best. fm* kiø*l*n, *plur.* kiø*l*er, *best. fm* kiø*l*a.
Knív (knif), *best. fm* knín, *plur.* knívar, *best. fm* kníva.
Knæp (knapp), *best. fm* knæpn, *plur.* knæpar, *best. fm* knæpa.
Kodd (bolster), *best. fm* koddn, *plur.* koddar, *best. fm* kodda.
Lí (lie)[11]), *best. fm* ligien, *plur.* ligier, *best. fm* ligien (?)
Lika*l* (nyckel, fsv. lykil), *best. fm* lika*l*n, *plur.* lik*l*ar, *best. fm* lik*l*a.
Lívstikka (väst), *best. fm* lívstikken, *plur.* lívstikker, *best. fm* lívstikkena.
Läpp (läpp)[12]), *best. fm* läppn, *plur.* ?, *best. fm* läppa.
Mori (morgon), *best. fm* morin, ? ?
Naga*l* (nagel), *best. fm* naga*l*n, *plur.* nag*l*ar, *best. fm* nag*l*a.
Nagä*l* (spik), *best. fm* nagä*l*n, *plur.* nag*l*ar, *best. fm* nag*l*a.
Pó*t* (port), *best. fm* pó*t*n, *plur.* pó*t*er, *best. fm* pó*t*en (?)
Rakk (liten bäge af trä, som fasthåller råstången vid masten), *best. fm* rakkin, *plur.* rakker, *best. fm* rakka.
Raw (segelrå), *best. fm* ragwin, *plur.* ragwer, *best. fm* ragwa.
Saw (så), *best fm* sagwin, *plur.* sagwer, *best. fm* sagwa.
Shtávr (staf), *best. fm* shtávrn, ? ?
Shto*l*p (dörrpost), *best. fm* shto*l*pn, *plur.* shto*l*per, *best. fm* shto*l*pa.
Sió (sjö), *best. fm* siugwin, *plur.* siugwer, *best. fm* siugwa.
Siö*l* (phoca), *best. fm* siö*l*n, *plur.* siö*l*er, *best. fm* siö*l*ena.
Skó (sko), *best. fm* skugwin, *plur.* skugwer, *best. fm* skugwa.

---

[11]) Däraf sammansättningen lí-ärw *neutr.* (lieskaft), *best. fm* lí-ärwi.

[12]) Däraf sammansättningarna undiläpp (underläpp) och uvaläpp (öfverläpp, eg. ofvanläpp).

Skrú (skruf), *best. fm* skrugwin, *plur.* skrugwer, *best. fm* skrugwena.

Skädik (förkläde), *best. fm* skädikn, *plur.* skädiker, *best. fm* skädika.

Spuån Wi. (slef, fn. spánn), *best. fm* spuån, *plur.* spuånar *best. fm* spuånana.

Stiväl (stöfvel), *best. fm* stiväln, *plur.* stivler (?), *best. fm* stivla.

Stoka (käpp), *best. fm* stokan, *plur.* ?, *best. fm* stoka.

Svemm (sömn), *best. fm* svemmin.

Þlia (släde), *best. fm* þlien, *plur.* þlier *best. fm* þlia.

Tán (ljusveke), *best. fm* ?, *plur.* tánder, *best. fm* tána.

Tiggiar Wi. (tiggare), *best. fm* tiggian, ? ?

Tiú (tjuf), *best. fm* tiugwin, *plur.* tiugwer, *best. fm* tiugwa.

Tropp (flasktapp), *best. fm* troppn, *plur.* tropper, *best. fm* troppa.

Tull (årtull), *best. fm* tulln, *plur.* tuller, *best. fm* tulla.

Tumling (tumme), *best. fm* tumlingin, ? ?

Tvoga (tvage), *best. fm* tvogen, *plur.* ?, *best. fm* tvoga.

Twárstamm (akterspegel), *best. fm* twárstammin, *plur.* twárstammer, *best. fm* (twárstamma?)

Täig (teg), *best. fm* täign, *plur.* täiger, *best. fm* täiga.

Täkia (matta), *best. fm* täkian, *plur.* täkier, *best. fm* täkiena.

Täkling (sparf), *best. fm* täklingin, *plur.* täklingier, *best. fm* täklingia.

Vinterbrók (vintergata), *best. fm* vinterbrókin.

Vrídstán (vrist), *best. fm* vrídstán, *plur.* vrídstáner, *best. fm* vrídstána.

Yst Wi. (ost), *best. fm* ystn, *plur.* ystar, *best. fm* ysta.

Äik (häst), *best. fm* äikin, ? ?

Äild (eld), *best. fm* äildn, ? ?

Älldát (farfar).

Ö*l*g (älg), *best. fm* ö*l*gin, *plur.* ö*l*ger, *best. fm* ö*l*ga.

§ 36. *Feminina* ändas i obestämd pluralis på *-er*. Undantag göra några få, som i plur. slutas på *-ar*, *-ur* (spår af gammal svag böjning) och *-ir*. De med öfvergångsljud i plur. lyktas på *-r* såsom nåt (natt) *plur.* nätr, tann (tand) *plur.* tändr Wi., vrang (vrang) *plur.* vrängr.

Bestämda slutartikeln i singularis är oftast *-a*, som lägges till stammen. De nyss nämda orden, som få *-ur* i pluralis oeh lyktas på *-u* i singularis obestämda form, hafva i sing. bestämd form ändelsen *-un;* några få andra hafva ändelsen *-n* och de med öfvergångsljud i pluralis jämte par andra ändelsen *-i*, undantagandes Wichterpal-ordet tann (tand), som följer den allmänna regeln och i sing. best. form blir tanna. — Bestämda formen i pluralis bildas genom att till plurala obestämda formen lägga ändelsen *-na*, framför hvilken denna forms slutljudande *-r* bortfaller. De med öfvergångsljud i pluralis följa samma regel som likartade maskulina ord, således nätri (nätterna), vrängri (vrängerna).

Förteckning på feminina substantiv.

Bikser (byxor), *best. fm* biksena.

Diús (fiskmås), *best. fm* diúsa, *plur.* diúser, *best. fm* diúsena.

Donn (dörr), *best. fm* donna, ? ?

Ér (öra), *best. fm* éra, *plur.* érer, *best. fm* érena.

Har'w (harf), *best. fm* har'wa, *plur.* har'wer, *best. fm* har'wena.

Hén (höna), *best. fm* héna, ? ?

Hustr (hustru), *best. fm* hustra?, *plur.* hustrer?, *best. fm* hustrena.

Hæ*d* (skuldra), *best. fm* hæ*d*a, *plur.* hæ*d*ar, *best. fm* hæ*d*ana.

Häku (haka), *best. fm* häkun, *plur.* häkur, *best. fm* häkuna.

Ík (ekorre), *best. fm* íka, *plur.* íker, *best. fm* íkana (?)

Iks (yxe), *best. fm* iksi, *plur.* ikser, *best. fm* iksena.

Ió*d* (jord)[13]), *best. fm* ió*d*n.

Iä*tt* (hjärta), *best. fm* iä*tt*a, ? ?

K*l*ipp (klippa), *best. fm* k*l*ippa, ? ?

Knók (groft ben), *best. fm* knóka, *plur.* knóker, *best. fm* knókena.

Kä*l*ng (käring), *best. fm* kä*l*ngn, *plur.* kä*l*ngar, *best. fm* kä*l*ngana.

Mastmódra (mastfot), *best. fm* mastmódran, *plur.* mastmódrer, *best. fm* mastmódrena.

Miss (mössa)[14]), *best. fm* missa, *plur.* misser, *best. fm* missena.

Mö*l*k Wi. (mjölk), *best. fm* mö*l*ki.

Nann (mamma).

Nåt (natt), *best. fm* nåti, *plur.* nätr, *best. fm* nätri.

Pí Wi. (flicka), *best. fm* pía, *plur.* píar, *best. fm* píana.

Píg Rå. (flicka), *best. fm* píga, *plur.* pígar, *best. fm* pígana.

Shtuvi (stuga), *best. fm* shtuvi, *plur.* shtuvir, *best. fm* shtuvina.

Sistr (syster), *best. fm* ?, *plur.* sistrer, *best. fm* sistrena.

Skíd (lösreling på båt), *best. fm* skída, *plur.* skíder, *best. fm* skídena.

Skió*t* (skjorta), *best. fm* skió*t*a, *plur.* skió*t*er, *best. fm* skió*t*ena.

---

[13]) Däraf sammansättningen ió*d*-äpä*l* *neutr.* (potät), *best. fm* ió*d*äp*l*i, obest. plur. = obest. sing.

[14]) Däraf sammansättningen miss-væk *neutr.* (mösskärm), *best. fm* miss-väki.

Skäru (skära), *best. fm* skärun, *plur.* skärur, *best. fm* skäruna.
Stié*n* (stjärna), *best. fm* stié*n*a, *plur.* stié*n*er, *best. fm* stié*n*ena.
Tann Wi. (tand), *best. fm* tanna, *plur.* tändr, *best. fm* tändri.
Tugu (rep), *best. fm* tugun, *plur.* tugur, *best. fm* tuguna.
Tu*l*i (tilja), *best. fm* tu*l*ia, *plur.* tu*l*ir, *best. fm* tu*l*ina.
Tån (tå), *best. fm* tåna, *plur.* tåner, *best. fm* tånena.
U*l*ämpt (svan, fn. alpt), *best. fm* ?, *plur.* u*l*ämpter, *best. fm* ?
Vrang (vrang), *best. fm* vrangi, *plur.* vrängr, *best. fm* vrängri.
Ällmór (farmor).
Öggva (öga), *best. fm* (öggva?), *plur.* öggver, *best. fm* öggvena.

§ 37. *Neutra* ändas i obestämd pluralis på *-ir*. Några få (mest Wichterpalord) göra härifrån undantag och hafva pluraländelsen *-er* eller *-r*. Ordet äpä*l* (äple) har singularis och pluralis lika.

Singularis bestämda form bildas genom att till den obestämda formen foga ändelsen *-i*, hos några få *-e*. Enstafviga på lång vokal hafva bestämda och obestämda formen lika. I pluralis är bestämda slutartikeln *-na*, framför hvilken ur den obestämda pluralformens ändelse *-r* bortfaller.

Förteckning på neutrala substantiv.

Ar'bäit (arbete), *best. fm* ar'bäiti, ? ?
Bó*d* Wi. (bord), *best. fm* bó*d*i l. bó*d*e, *plur.* bó*d*er, *best. fm* bó*d*ena.
Botn (botten), *best. fm* botni, *plur.* botnir, *best. fm* botnina.
Bré Wi. (bröd), *best. fm* bré, *plur.* brér, *best. fm* bréna.
Bu*l* (harfpinne), *best. fm* bu*l*i, *plur.* bu*l*ir, *best. fm* bu*l*ina.
Buskapp (boskap), *best. fm* ?, *plur.* ?, *best. fm* buskapina.
Bån (barn), *best. fm* båni, *plur.* bonir, *best. fm* bonina.
Bäin (ben), *best. fm* bäini, *plur.* bäinir, *best. fm* bäinina.

Bæt (bett), *best. fm* bäti, *plur.* bätir, *best. fm* bätina.
Bö*s*t (bröst), *best. fm* bö*s*ti, *plur.* bö*s*tir, *best. fm* bö*s*tina.
Fát Wi. (fat), *best. fm* fate, *plur.* fater, *best. fm* fatena.
Fingr (finger)[15]), *best. fm* fingri, *plur.* fingrir, *best. fm* fingrina.
Finstr (fönster), *best. fm* finstri, *plur.* finstrir, *best. fm* finstrina.
Gát (anus, fn. gat = hål), *best. fm* gati, *plur.* gatir, *best. fm* gatina.
G*l*ás (fönsterruta), *best. fm* g*l*asi, *plur.* g*l*asir, *best. fm* g*l*asina.
Go*l*v (golf), *best. fm* go*l*vi, *plur.* go*l*vir, *best. fm* go*l*vina.
Gránd (smolk), *best. fm* grándi, *plur.* gránder, *best. fm* grándena.
Hankä*l* (vante), *best. fm* hank*l*i, *plur.* hank*l*ir, *best. fm* hank*l*ina.
Huvi (hufvud), *best. fm* ?, *plur.* huvir, *best. fm* huvina.
Häländ (äng), *best. fm* hälándi, *plur.* hälándir, *best. fm* hälándina.
Häustkár (öskar), *best. fm* häustkári, *plur.* häustkárir, *best. fm* häustkárina.
Ié*n* (järn), *best. fm* ié*n*i.
Kast (låda), *best. fm* kasti, ? ?
Kitt Wi. (kött), *best. fm* kitte.
Kó*n* (korn), *best. fm* kóni.
Kä*l*d (käril), *best. fm* kä*l*di, *plur.* kä*l*dir, *best. fm* ?
Lign (lugn), *best. fm* ligni.
Liús (ljus), *best. fm* liúsi, plur. liúsir, *best. fm* liúsina.
Loft (tak), *best. fm* lofti, *plur.* loftir, *best. fm* loftina.
Låk (lock), *best. fm* loki, *plur.* lokir, *best. fm* lokina.

---

[15]) Däraf sammansättningarna: framstfingri, längstfingri, namaläusfingri, liplfingri.

Myö*l* Wi. (mjöl), *best. fm* myö*l*i.
Må*l* (språk), *best. fm* må*l*i, ? ?
Næt (nät), *best. fm* näti, *plur.* nätir, *best. fm* (nätina?)
Næv (näbb, fsv. næf), *best. fm* nävi, *plur.* nävir, *best. fm* nävina.
Rakä*l* (upphostadt slem), *best. fm* rak*l*e.
Shvín (svin), *best. fm* shvíni, *plur.* shvínir, *best. fm* shvíni (?)
Skinn (skinn), *best. fm* skinni, ? ?
Skæp (skepp), *best. fm* skäpi, *plur.* skäpir, *best. fm* skäpina.
Smör (smör), *best. fm* smöri.
Sprond (sprund), *best. fm* sprondi, *plur.* sprondir, *best. fm* sprondina.
Spält (ugnslucka), *best. fm* spälti, *plur.* spältir, *best. fm* ?
Stikk (stycke), *best. fm* stikki, *plur.* stikkir, *best. fm* ?
Sæt (stol), *best. fm* sæti, *plur.* sætir, *best. fm* sætina.
Tiéld (täcke), *best. fm* tiéldi, *plur.* tiéldir, *best. fm* tiéldina.
Træ (trä), *best. fm* træ, *plur.* trær, *best. fm* ?
Å*d*r (årder), *best. fm* å*d*ri, *plur.* å*d*rir, *best. fm* å*d*rina.
Ägg (ägg), *best. fm* äggi, *plur.* äggir, *best. fm* äggina.
Ærand (sak), *best. fm* ærandi, *plur.* ærandir, *best. fm* ærandina.

Anm. Genus i målet är, såsom af några bland de i §§ 35—37 anförda orden synes, imellanåt afvikande från svenska riksspråkets, men öfver hufvud torde det dock kunna sägas vara öfverensstämmande med detta. För öfrigt skulle ett vida fullständigare material tarfvas för att härom kunna afgifva en bestämd utsaga.

Adjektiven.

§ 38. I afseende å adjektivens böjning skilja sig de eljes så lika Rågö- och Wichterpal-målen betydligt från

hvarandra, ehuru bägge ändock stå fornspråket mycket nära och hvartdera gör noggrann skilnad mellan de tre genera.

A) Rågömålet. Den *starka* eller obestämda böjningen af adjektiven är i detta mål forntrognare än i någon annan hittills undersökt svensk dialekt, i ty att för hvart genus finnes skild ändelse ej blott i singularis, utan äfven i pluralis, där dess utom ändelsens *-r* fortbestår, ehuru dess bortlemnande vardt genomfördt i svenska skriftspråket redan i 14:de århundradet. Denna böjnings ändelser äro:

	m.	*f.*	*n.*		*m.*	*f.*	*n.*
Sing.	-er	-a	-t	*Plur.*	-ir	-er	—
Jfr fsv.	-er	—	-t	„	-ir	-ar	—

Den *svaga* eller bestämda formen har i målet ingen böjningsändelse, utan stammen står naken likasom i starka böjningens neutr. plur.

Komparativ och *superlativ* bildas genom att till positiva formens stam foga afledningsändelserna *-ri* och *-st*, hvilka åstadkomma öfvergångsljud hos föregående hårda vokal, eller ock (vida oftare) *-äri* och *-äst* (ändelser för den s. k. svaga gradförhöjningen).

Anm. 1. Adjektiv med positiva formen af annan stam än de högre graderna torde vara de samma i målet som i svenskan; några sådana finnas i nedan stående förteckning.

Anm. 2. Efter komparativ uttryckes än med som och framför superlativ motsvaras svenskans allra af ali.

Förteckning på adjektiv i Rågömålet.

B*l*äuter, b*l*äuta, b*l*äutt, *plur.* b*l*äutir, b*l*äuter, b*l*äut, *komp.* b*l*äutäri, *superl.* b*l*äutäst (blöt).

Brókater, brókata, brókat, *plur.* brókatir, brókater, brókat, *komp.* brókatäri, *superl.* brókatäst (rutig).

Fáger, fágra, fágert, det öfriga okändt (lugn, stilla).

Fikser, fiksa, fikst, *plur.* fiksir, fikser, fiks, *komp.* fiksäri, *superl.* fiksäst (god, snygg, snäll, vacker; ofta nytjadt).

Gá*l*er, gá*l*a, gá*l*t, *plur.* gá*l*ir, gá*l*er, gá*l*, *komp.* älder, *superl.* älst (gammal).

Gró (?), gruggo, gróft, *plur.* ?, *komp.* grévri, *superl.* grévst (grof).

Gugwer, gugwa, gutt, *plur. m.* ? *f.* ? *n.* gó, *komp.* bättri, *superl.* bäst (god).

Há*d*er, há*d*a, há*t*, *plur.* há*d*ir, há*d*er, há*d*, *komp.* há*d*äri, *superl.* há*d*äst (hård).

Héger, héga, hégt, *plur.* hégir, héger, hég, *komp.* ? *superl.* ? (hög).

Häiler, häila, häilt, *plur.* häilir, häiler, häil, *komp.* häiläri, *superl.* häiläst (hel).

Ilaker, ilaka, ilaht, *plur.* ilakir, ilaker, ilak, *komp.* ilakäri, *superl.* ilakäst (elak).

Kálder, kálda, kált, *plur.* káldir, kálder, káld, *komp.* káldäri, *superl.* káldäst (kall).

Kwasser, kwassa, kwast, *plur.* kwassir, kwasser, kwass, *komp.* kwassäri, *superl.* kwassäst (hvass).

Kwíter, kwíta, kwítt, *plur.* kwítir, kwíter, kwít, *komp.* kwítäri, *superl.* kwítäst (hvit).

Langer, langa, langt, *plur.* langir, langer, lang, *komp.* längri, *superl.* längst (lång).

Liþler, liþla, litit, *plur.* liþlir, liþler, liþl, *komp.* ? *superl.* ? (liten).

Liúser, liúsa, liúst, *plur.* liúsir, liúser, liús, *komp.* liúsäri, *superl.* liúsäst (ljus, klar).

Nigier, nigia, nítt, *plur.* niggir, nigier, ní, *komp.* ? *superl.* ? (ny).

Réer, réa, rétt, det öfriga okändt (röd).

Skarper, skarpa, skarft, *plur.* skarpir, skarper, skarp, *komp.* skarpäri, *superl.* skarpäst (skarp).

Skiærer, skiæra, skiæ*t*, *plur.* skiærir, skiærer, skiær, *komp.* skiæräri, *superl.* skiæräst (blank).

Sondreter, sondreta, sondret, *plur.* sondretir, sondreter, sondret, *komp.* sondretäri, *superl.* sondretäst (söndrig).

Stórer, stóra, stó*t*, *plur.* stórir, stórer, stór, *komp.* stérri, *superl.* sté*s*t (stor).

Súrer, súra, sú*t*, *plur.* súrir, súrer, súr, *komp.* súräri, *superl.* súräst (sur).

Sva*tt*er, sva*tt*a, sva*tt*, *plur.* sva*tt*ir, sva*tt*er, sva*tt*, *komp.* ? *superl.* ? (svart).

Svemmeter, svemmeta, svemmet, det öfriga okändt (sömnig).

Sårer, såra, så*t*, *plur.* sårir, sårer, sår, *komp.* ? *superl.* ? (sjuk).

Trobeter, trobeta, trobet, *plur.* trobetir, trobeter, trobet, *komp.* ? *superl.* ? (slö, trubbig).

Trufaster, trufasta, trufast, *plur.* trufastir, trufaster, trufast, *komp.* ? *superl.* ? (stark).

Träitter, träitta, träitt, *plur.* träittir, träitter, träitt, *komp.* ? *superl.* ? (trött).

Var'mer, var'ma, var'mt, *plur.* var'mir, var'mer, var'm, *komp.* var'märi, *superl.* var'mäst (varm).

Äsänder, äsända, äsänt, det öfriga okändt (ensam).

B) Wichterpalmålet. Tyvärr är det samlade materialet alldeles för knapt att tillåta en uttömmande redogörelse för böjningen af detta måls adjektiv. Jag kan icke upplysa, huruvida äfven där olika ändelser i pluralis finnas för de tre genera, men i singularis är detta fallet och ändelserna äro de samma som accusativi singularis af starka böjningen i fornspråket, nämligen *mask.* -an, *fem.* -a, *neutr.* -t. T. ex. fiksan, fiksa, fikst (vacker, snäll), guan, gua gytt (god), ilakan, ilaka, ilaht (elak), liþlan, liþla, litit (liten).

Anm. Svenskan och andra nyare språk erbjuda många exempel på att gamla nominativändelser utdött och ersatts genom sådana, som ursprungligen tillhört någon casus obliqvus.

Räkneorden.

§ 39. Af dessa hafva antecknats:

Äin, *neutr.* äitt, två, trí, fír, fäm, siöks, siú, ott, ní, tí, elv, to*l*v, trätta, fió*tt*a, fämta, siöksta, siutta, aderta, nitta, tiugu, trætti, firiti, fämti, siöksti, siutti, otiti, niti, hundra.

Buir (båda), ha*l*v (half).

Anm. Äin, äitt nytjas äfven såsom obestämd artikel.

Pronomina.

§ 40. 1. *Personalia.* Af dessa hafva antecknats: já (jag), mé (mig), vé (vi), os (oss); tu, Wi. té (du), té (dig), ni (ni); hann, an l. in (han, honom), hun, ho l. hu (hon, henne), hänna*s* (hennes), hä (det), tom (de, dem); *refl.* se (sig).

Anm. Kvantiteten i de flesta af dessa ord är i målet ofta underkastad förändring beroende på olika tonvigt.

2. *Possessiva.* Minn, mina, mitt, *plur.* mín; tinn, tina, titt, *plur.* tín; sinn, sina, sitt, *plur.* sín; vonn, vora, vo*tt* l. vå*t* (vår, vårt); pluralis af vonn samt hela det mot sv. *eder* svarande poss. pron. i målet antecknades icke.

3. *Demonstrativa.* I betydelse motsvarande riksspråkets *den, det* torde pron. pers. hann, hun, hä nytjas t. ex. hu kwassäri iks (den hvassare yxen). — Täsn, täsa, tätta (denne, denna, detta), *gen.* täsnes (dennes); täsn shiänna, täsa shiänna, tätta shiänna (den här, det här).

4. *Relativt* pronomen är som.

5. *Interrogativa.* Höl l. höli (hvilken, hvem), köim Wi. (hvem), ko l. kwa (hvad); kolkr, kolka, kolkt *plur.* kolk (hvilken, -et, -a).

6. *Indefinita.* Ann, ára, ana (annan, annat), *gen.* ánnes, *fem.* áras (annans), ánn — ánn (den ene — den andre); tolin, tolia, tolit (sådan); äggi, äig l. äiji (egen); kwann, *neutr.* kwatt (hvar, hvart); kwatt-ana (hvartannat, hvarandra). I betydelse motsvarande svenskans obestämda pronomen *man* nytjas pron. pers. tu, t. ex. tu gár (man går), tu drikker (man dricker), tu smíder hann út (man kastar honom ut).

Adverb och Partiklar.

§ 41. *Adverb.* Ali (allra), bott (bort), fofängt (förgäfves), häim (hem), itt (icke), kon (hvar), konfiri (hvarför), konfrån (hvarifrån), líti (litet), miki (mycket), morist (i morse), mäir (mer), nukk (nog), nø (nu), omm (omkull), rei (redan), shiær (här), so (så), to (då), tolis (sålunda), út (ut).

§ 42. *Konjunktioner.* Anasom (utan), fast nó (ehuru), o (och), som (än), ti (att, *framför infin.*), to (då), toga l. toge (medan, under det att),ättil (till dess att), än (att, på det att, så att).

§ 43. *Prepositioner.* Aw (af), bakit (bakom), firi (för, före), från (från), ginom l. gimen (igenom), i (i), iti (uti), mill l. mille (mellan), mä (med), ti l. til (till), upa (på, uppå), vedr (vid), ätt (efter).

Några små språkprof.

§ 44. Det ligger i sakens natur, att *ordfogningen* är det, som erbjuder minsta intresset i allmogemålen, men vore än förhållandet annat, är dock det material, som vi hunno insamla, alt för otillräckligt att därpå stödja en framställning härom. Jag inskränker mig därför till att såsom språkprof meddela några bland de antecknade meningarna och talesätten, som i afseende å ordfogningen, ordens betydelse l. dyl. afvika från det svenska skriftspråket.

Gära näder äitt = Stjälpa något om kull.

Han stiö*l* ánnes lívstikkena = Han stjäl en annans (andras?) västar.

Han tródd itt sín äggi bonir = Han trodde icke sina egna barn.

Hä gikk omm = Det gick om kull.

Ja hár gránder i öggvena fái, ja sír itt = Jag har fått smolk i ögonen, jag ser icke.

Ja bár bré mitt bo*ll* firi liþler tider = Jag bar bort mitt bröd för kort tid sedan.

Ja beder, än in ska þläppäs läus o än fár ska bindäs i sons rúmi = Jag beder, att han må släppas lös och att fadren må bindas i stället för sonen.

Ja gikk út o sow toga héna bódd äitt stó*t* ägg = Jag gick ut och såg huru hönan värpte ett stort ägg.

Ja trugwer, än itt ska mäir i täsa viku bó; hun ár bódd mang rei = Jag tror att (hon) icke skall värpa mer i denna vecka; hon har värpt många redan.

Ja þlowst mä an, än b*l*ugwin biria rinn = Jag slogs med honom, så att bloden började rinna.

Ja vil ita hova = Jag vill hafva mat.

Shtuvina ära kálder, fast ja nó äildar kwann dáin = Stugorna äro kalla, ehuru jag eldar hvarje dag.

Shvänsk mål*i* i våt lánd ä fikst = Svenska språket i vårt land är vackert.

Skäpi gár til sank = Skeppet förliser.

Tiggian bá, än skull få hänna*s* tiéldir ti liggi mä ti nåti sua = Tiggaren bad, att (han) skulle få hennes täcken att ligga med för att sofva under natten.

Ve ska få myö*l*i, toge liúst ä = Vi skola få mjölet, medan det är ljust (l. dager).

Ve ska skiúta út båtn upa läust, än hann biri f*l*út = Vi skola skjuta ut båten, på det att han må börja flyta.

Äggi bíss poikin = Egen bys gosse.

1001866442